

APOTEKENS ASTMA- PROGRAM

APOTEKENS ASTMAPROGRAM

Syftet med Apotekens astmaprogram är att främja framgångsrik behandling av astma och kroniskt obstruktiv lungsjukdom med hjälp av rådgivning på apoteket. En god vårdbalans av astma förutsätter också en bra vård av andra atopiska sjukdomar, vilket beaktas i programmet. Med rådgivning strävar man efter att säkerställa att läkemedelsbehandlingen lyckas. Samtidigt strävar man efter att uppmuntra till livsstilsförändringar som förbättrar vårdbalans och funktionsförmåga, som ökad hälsotion och rökslut.

Patienter i långvarig läkemedelsbehandling har ofta mera kontakter med apoteket än med övriga serviceställen inom hälso- och sjukvården: till exempel astmapatienter har cirka en miljoner apoteksbesök per år enbart i anslutning till astmamediciner. Apotek har alltså goda möjligheter och även en lagstadgad plikt att handleda patienter att använda läkemedel rätt. Varje apoteksbesök är ett naturligt tillfälle att ställa frågor och ha diskussioner om läkemedelsbehandling, kartlägga behandlingens framgång och stödja följsamhet till vården.

Apotekens astmaprogram är ett program som är starkt inriktat mot lokalt multidisciplinärt samarbete. God handledning och rådgivning av patienten förverkligas bäst genom att öka samarbetet mellan apotek och övrig hälso- och sjukvård samt organisationer och genom att förtydliga principerna för arbetsfördelningen i detta samarbete.

De första åren av apotekens astmaprogram och förvaltningen

Apotekens astmaprogram startades år 1997 som en del av det **Nationella astmaprogrammet**, som pågick under åren 1994–2004. Syftet med programmet som startades av social- och hälsovårdsministeriet var att effektivisera behandlingen av astma och i synnerhet minska sjukdomens svårighetsgrad. Vid utvärdering av programmets resultat konstaterades att apoteken skött sin uppgift i programmet väl och varit en betydande extra resurs.

År 2008 startades det **Nationella allergiprogrammet** som är ett verkställighetsprogram som syftar till att minska de men som allergi och astma orsakar och öka befolkningens motståndskraft. Programmet startades av det dåvarande Folkhälsoinstitutet (nuvarande Institutet för

hälsa och välfärd). **Filha rf, Andningsförbundet, Allergi- och Astmaförbundet samt Iholiitto** är starkt engagerade i programmet. Allergiprogrammets ankomst till apoteken har skett med hjälp av strukturerna i Apotekens astmaprogram. Samtidigt har Apotekens astmaprogram utvidgats till att omfatta förutom astma även andra atopiska sjukdomar.

Apotekens astmaprogram administreras av Apotekarförbundet som samarbetar med nationella programmens bakgrundsorganisationer. Apotekarförbundet för ett register över astmakontaktpersoner, informerar apotek om aktuella ärenden, ordnar utbildningar och deltar i deras planering. Apotekarförbundet samlar in information från de deltagande apoteken för att följa upp och utvärdera verksamheten och deltar i genomförandet av undersökningar som hör ihop med utvärderingen av de nationella bakgrundsprogrammen.

Rekommendationer för apoteken

Inom ramen för Apotekens astmaprogram planeras riktlinjer och mål för apotekens roll och verksamhet. Utgående från dessa formas de egentliga verksamhets-sätten och modellerna lokalt.

På de apotek som deltar i programmet skall finnas:

- (Minst en) astmakontaktperson
- Demoinhalatorer och andra demoapparater, såsom autoinjektorer för akutvård av anafylaxi.
- Aktuella informationskällor (skriftliga, elektroniska) till stöd för yrkesutbildade personer
- Material (skriftligt, elektroniskt) för kunder till stöd av vården

Apoteken främjar framgångsrik behandling av andningspatienter och allergihälsa i samarbete med annan hälsovård och organisationer.

Astmakontaktpersonerna på apoteket

Apotek som är med i Apotekens astmaprogram utser minst en farmaceut eller provisor bland sin personal som astmakontaktperson. Kontaktpersonen ansvarar för det lokala genomförandet av programmet tillsammans med apoteksledningen.

Kontaktpersonen skall

SÄTTA SIG IN I vården av astma, kroniskt obstruktiv lungsjukdom och atopiska sjukdomar samt stödet för tobaksavvänjning, upprätthålla kompetensen

DELA INFORMATION i arbetsgemenskapen t.ex. med hjälp av arbetsplatsutbildningar och säkerställa tillräcklig kunskapsnivå hos hela den farmaceutiska personalen i behandlingen av de ovannämnda sjukdomarna och i handledningen i användningen av inhalerade läkemedel.

SAMARBETA med annan hälso- och sjukvård och patientföreningarna samt att fungera som en länk mellan apoteket och andra lokala aktörer.

Lokalt samarbete

Hörnstenen i verksamheten är samarbetet mellan annan hälso- och sjukvård och apoteket. Målet är att få till stånd en bestående samarbetsmodell. Arbetssätten varierar bl.a. efter ortens storlek, hälsotjänsternas utbudsstruktur, patientorganisationernas verksamhet och de olika parternas samarbetsvilja.

Också patientföreningar är en naturlig samarbetspartner i genomförandet av Apotekens astmaprogram.

Genom att möta olika aktörer och bekanta sig med deras uppgifter och utbud av tjänster blir det klarare, hur förebyggandet, vården och rehabiliteringen samt stödet för avvänjning från tobak och hälsotion har anordnats på orten. Genom att komma överens om lokala verksamhetsmodeller och uppgiftsfördelning säkerstäl-

ler man enhetligheten och omfattningen av den information som ges för kunden. Astmakontaktpersonen eller de lokala apotekens kontaktpersoner tillsammans kan vara i samarbete som initiativtagare.

Exempel på ärenden att diskutera/komma överens om i samarbetet:

- Lokala vårdanvisningar, arbetssätt och vårdvägar
- Stöd och uppföljning av en framgångsrik läkemedelsbehandling
- Åtgärder vid patientspecifika problemsituationer
- Principer för förnyande av recept, när begäran om förnyande skickas från apoteket
- När anvisas kunden till läkar- eller sköterskemottagning
- Uppmuntran att sluta röka och öka motionen
- Utdelning av material som stöder vården
- Information om den lokala patientföreningsverksamheten
- Anordnande av gemensamma utbildningar, temaveckor och -kampanjer

Livsstilshandledning

Varje år har apoteken uppskattningsvis 50 miljoner kundkontakter i vilka man också når sådana människor som inte använder andra hälsovårdstjänster. Detta gör det möjligt att aktivera människor att ändra livsstil med hjälp av små interventioner.

Den till Apotekens astmaprogram anslutna livsstilshandledningen stödjer i synnerhet tobaksavvänjningen och ökad motion hos dem som rör på sig för litet med tanke på sin hälsa. Till apoteket kan samlas information om lokala stödgrupper som syftar till livsstilsförändringar, kamratstödsverksamhet samt tjänster till vilka man kan hänvisa kunder vid behov. Inom ramen för Apotekens

astmaprogram beaktas att man frågar om rökning i synnerhet av personer som har astma eller kroniskt obstruktiv lungsjukdom och erbjuder dem stöd till att sluta röka.

Bra fysisk kondition minskar benägenheten till astmasymtom och motionen står i direkt samband med funktionsförmågan hos personer som lider av den kroniskt obstruktiva lungsjukdomen. På apotek kan man på ett naturligt sätt uppmuntra till ökad motion och ge information om motionsinstruktion och -tjänster på orten.

Stöd för en framgångsrik läkemedelsbehandling

Inhalerade läkemedel utgör grunden för vården av astma och kroniskt obstruktiv lungsjukdom. Tekniken för administrering av dessa är av stor betydelse för behandlingsframgången. Förutom att fel inhaleringsteknik kan leda till onödiga kostnader såväl för individen som för samhället kan den även resultera i dålig behandlingsbalans och att sjukdomen blir värre. Ovissheten om läkemedlens olika verkningar och principerna för rätt användning utsätter patienten för problem i genomförandet av läkemedelsbehandlingen. I Apotekens astmaprogram fäster man också uppmärksamhet vid handledning i behandlingen av allergisk snuva och atopiskt eksem samt läkemedelsbehandlingen av anafylaxipatienter vid anfall.

Man syftar till att skraddarsy läkemedelsrådgivningen

individuellt efter kundens behov. I synnerhet med kunder som håller på att påbörja en ny läkemedelsbehandling går man mera detaljerat igenom grunderna i användningen av läkemedlen. Också personer som använt läkemedlen en längre tid vill ofta gå igenom informationen på nytt och få stöd från apoteket. Förutom läkemedelsrådgivning erbjuder en del av apoteken **kontroll av inhalationsbehandlingen** eller **apotekets övergripande astmaservice** som extra service.

Vid leverans av läkemedel beaktas också patientens övriga medicinering för att upptäcka eventuella oöndamålsenliga resultat. Man försöker beakta patientens lungsjukdom vid val av egenvårdsläkemedel (t.ex. hostmedicin, värkmedicin). Förutom läkemedelsrådgivning ger man råd om läkemedelsfria behandlingar.

APOTEKENS UPPGIFTER I ASTMAPROGRAMMET

LÄKEMEDELSRÅDGIVNING

- Rådgivning om läkemedelsbehandling och uppmuntran till rätt användning av läkemedel.
- Repetition och precisering av astmamedicinernas grundegenskaper, i synnerhet skillnaden mellan behandlande läkemedel och symptommediciner.
- Handledning i användning av inhalerade läkemedel och tillhörande hjälpmedel.
- Genomgång av sjukdomens försämringsfas och principerna för egenvård.
- Uppföljning av läkemedelsbehandlingen genomförande och lösning av eventuella problem i samarbete med den behandlande läkaren och kunden.
- Identifiering och hänvisning till vård av patienter som behöver effektiverad vård.
- Handledning i egenvård och beaktande av sjukdom och regelbunden medicinering vid val av lämpligt preparat för egenvård.

LIVSSTIL

- Uppmuntran till att sluta röka
- Information om motionens betydelse i vården av lungsjukdomen och upprätthållandet av funktionsförmågan.
- Stöd för ändringar i livsstil samt information om lokal verksamhet

SAMARBETE

- Överenskommelse om lokala verksamhetsmodeller tillsammans med annan hälso- och sjukvård och organisationer.
- Utdelning av material som hör ihop med sjukdomen och dess vård samt information om lokal organisationsverksamhet.